

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ СПРЯМОВАНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Валуйський І. А.

Анотація. Бюджетна політика відіграє важливу роль у розвитку галузей національної економіки, його стимулюванні та підтриманні соціальних стандартів. Вона визначає дієвість більшості фінансових інструментів, які знаходяться у розпорядженні держави. Проте визначити конкретний вплив таких інструментів можна лише за умови оцінки спрямованості реалізації бюджетної політики. Під час проведення дослідження було розвинуто методичні засади оцінки спрямованості бюджетної політики. Наведено принципи побудови методичних засад оцінки спрямованості бюджетної політики, узагальнено та доповнено систему кількісних характеристик і розроблено відповідну процедуру. Наведено результати оцінки спрямованості бюджетної політики України за період 2011–2016 рр. і визначено проблемні вектори її реалізації. Запропонована система кількісних показників надасть змогу досить точно охарактеризувати поточну бюджетну політику країни.

Ключові слова: бюджетна політика, спрямованість бюджетної політики, система кількісних характеристик спрямованості бюджетної політики, зведений бюджет, державний бюджет.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ НАПРАВЛЕННОСТИ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ

Валуйский И. А.

Аннотация. Бюджетная политика играет важную роль в развитии отраслей национальной экономики, его стимулировании и поддержании социальных стандартов. Она определяет действенность большинства финансовых инструментов, находящихся в распоряжении государства. Тем не менее, определить конкретное влияние таких инструментов можно только при условии оценки направленности реализации бюджетной политики. При проведении исследования были развиты методические основы оценки направленности бюджетной политики. Представлены принципы построения методических основ оценки направленности бюджетной политики, обобщена и дополнена система количественных характеристик, разработана соответствующая процедура. Представлены результаты оценки направленности бюджетной политики Украины за период 2011–2016 гг., определены проблемные векторы ее реализации. Предложенная система количественных показателей позволит весьма точно охарактеризовать текущую бюджетную политику страны.

Ключевые слова: бюджетная политика, направленность бюджетной политики, система количественных характеристик направленности бюджетной политики, сводный бюджет, государственный бюджет.

METHODOLOGICAL BASIS FOR ASSESSMENT OF THE DIRECTION OF THE BUDGETARY POLICY

I. Valuiskyi

Abstract. The budgetary policy plays an important role in the development of branches of the national economy, its stimulation and maintaining social standards. It determines the effectiveness of most of the financial instruments that are in the state disposal. However, it is possible to determine a special influence of such instruments only upon condition of assessing the direction of the budgetary policy implementation. In the course of the research, the methodological basis for assessment of the direction of budgetary policy is developed; the principles of building methodological basis for assessment of the direction of budgetary policy are proposed; the system of quantitative characteristics is supplemented, and the corresponding procedure is elaborated. The results of assessing the direction of Ukraine's budgetary policy in 2011-2016 are presented, and the problematic vectors of its realization are determined. The proposed system of quantitative indicators will enable providing a quite accurate characteristic of the current budgetary policy of the country.

Keywords: budgetary policy, direction of the budgetary policy, system of quantitative characteristics of the direction of the budgetary policy, consolidated budget, national budget.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку економіки України характеризується існуванням низхідних тенденцій в усіх її сферах. Особливо яскраво проявляються такі тенденції у сфері державних фінансів, стабільне функціонування якої є передумовою підтримання певного рівня життя більшості населення України, отримання ними гарантованого пакета соціальних послуг, а також забезпечення стратегічних перспектив розвитку країни. Бюджетна політика, що регулює функціонування найважливішої ланки державних фінансів, визначає дієвість переважної більшості фінансових інструментів, які знаходяться у розпорядженні держави. Її значущість у забезпеченні розвитку пріоритетних галузей економіки, стимулюванні економічного зростання, вирівнюванні фінансової спроможності різних адміністративно-територіальних утворень, забезпеченні насадження соціальними послугами та захистом у інших сферах неможливо переоцінити. Однак конкретний вплив кожного бюджетного інструменту на соціально-економічний розвиток країни можна оцінити тільки тоді, коли можна оцінити спрямованість реалізації бюджетної політики. Водночас за значної кількості способів оцінки спрямованості бюджетної політики усталених методичних засад не існує. Отже, розвиток методичних засад оцінки спрямованості бюджетної політики є актуальним і своєчасним напрямом досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду різних аспектів реалізації сучасної бюджетної політики присвячено значну кількість наукових праць. Переважну їх частку присвячено уточненню змісту та складових політики (праці Т. Вінник, В. Дем'янишина, С. Козловського, Т. Ковальової, Л. Лисяк, В. Сенчагова, І. Чугунова та ін.), особливостям її реалізації в умовах сучасних економічних та інституційних реформ (І. Адаменко, Т. Березянко, Т. Богдан, І. Луніна, М. Пасічний, О. Руда та ін.), соціально-економічним наслідкам реалізації сучасної бюджетної політики України (Л. Бабич, А. Галузинська, С. Гапоненко, Г. Глуха, О. Гордей, О. Григорська, Н. Дехтяр, А. Іляшенко, Т. Майорова, М. Мироненко, С. Москаленко, В. Осецький, С. Рибак, Л. К. Сергієчко та ін.) та напрямам її удосконалення (Т. Боголіб, Ю. Наконечна, М. Тарасюк, В. Чекановський та ін.). Також широко висвітлюється практика бюджетного процесу у інших країнах, як от у працях А. Бондаренко, М. Дяченко, Я. Казюка, С. Кондратюка, П. Крауліха, С. Михайленка, А. Михальчука, К. Роменської, Ю. Шулика та ін. Також значний обсяг наукового доробку складають праці із механізму реалізації бюджетної політики чи з бюджетного механізму (А. Буряченко, Н. Вишневіська, Г. Возняк, Н. Воронкіна, О. Кислиця, В. Макогон, Ц. Огонь, Ю. Радіонов, Л. Сафонова, І. Стефанюк, І. Усков та ін.). Однак методичні засади оцінки спрямованості бюджетної політики та її дієвості репрезентуються похідним чином – через структурні співвідношення різних видів витрат чи через досягнення певних макроекономічних характеристик. Певна неузгодженість із застосування кількісних характеристик бюджетної політики призводить до інколи протилежних висновків щодо її спрямованості.

Мета статті. Метою цього дослідження є узгодження наявних кількісних характеристик спрямованості бюджетної політики та розвиток методичних засад її оцінки. Об'єктом дослідження є бюджетна політика України, предметом – методичні засади оцінювання її спрямованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявні науково-методичні засади оцінки спрямованості бюджетної політики досить часто формуються з урахуванням завдань окремих досліджень і мають цільовий характер. Основою наявних методичних розробок є оцінка динаміки та структури бюджетних доходів та видатків, дієвості застосування бюджетної політики через систему макроекономічних показників соціально-економічного розвитку, порівняння отриманих результатів із відповідними результатами бюджетних процесів у інших країнах. Як правило, такі оцінки носять або занадто узагальнений, або занадто частковий характер. У західній практиці також не існує чітких способів визначення спрямованості бюджетної політики країни. Серед найбільш відомих кількісних критеріїв оцінки бюджетної політики – встановлення відповідності параметрів бюджетної політики країни фіскальним правилам [7, с. 90].

За потреби формування цілісного уявлення про спрямованість бюджетної політики країни принципи побудови науково-методичних засад відповідної оцінки можуть бути такими:

- системності, що реалізує себе як дуалістична єдність оцінки структури та динаміки показників бюджетних показників;
- цілісність оцінок спрямованості бюджетної політики;
- єдності, що проявляє себе як методична єдність в оцінці й інтерпретації її результатів стосовно бюджетної політики за характеристиками зведеного та державного бюджетів;
- інформативної значущості, що визначає значущість дібраних кількісних характеристик як у комплексному розумінні спрямованості бюджетної політики, так і у їх взаємозв'язку з параметрами соціально-економічного розвитку.

Нами запропоновано систему кількісних показників, що у сукупності дадуть змогу досить точно охарактеризувати поточну бюджетну політику країни, яка складається із показників, що характеризують бюджетну політику в цілому, та показників, що характеризують бюджетну політику за аспектами формування та використання джерел фінансових ресурсів (рис. 1).

Частина із системи кількісних характеристик оцінки спрямованості бюджетної політики використовувалась і раніше. Зокрема, у бюджетному процесі вже використовувались показники індикатори [4, с. 136]:

дефіцит сектора державного управління (що мав бути не більше 2,5 % від ВВП); державний і гарантований державою борг (≤ 45 % від ВВП); частка перерозподілу ВВП через зведений бюджет ($\leq 28,8$ % від ВВП); виконання плану доходної частини державного бюджету (≥ 100 %); інвестиційні видатки зведеного бюджету (≥ 5 % від ВВП). Інші характеристики або не використовувались, або не розглядались дослідниками у комплексі.

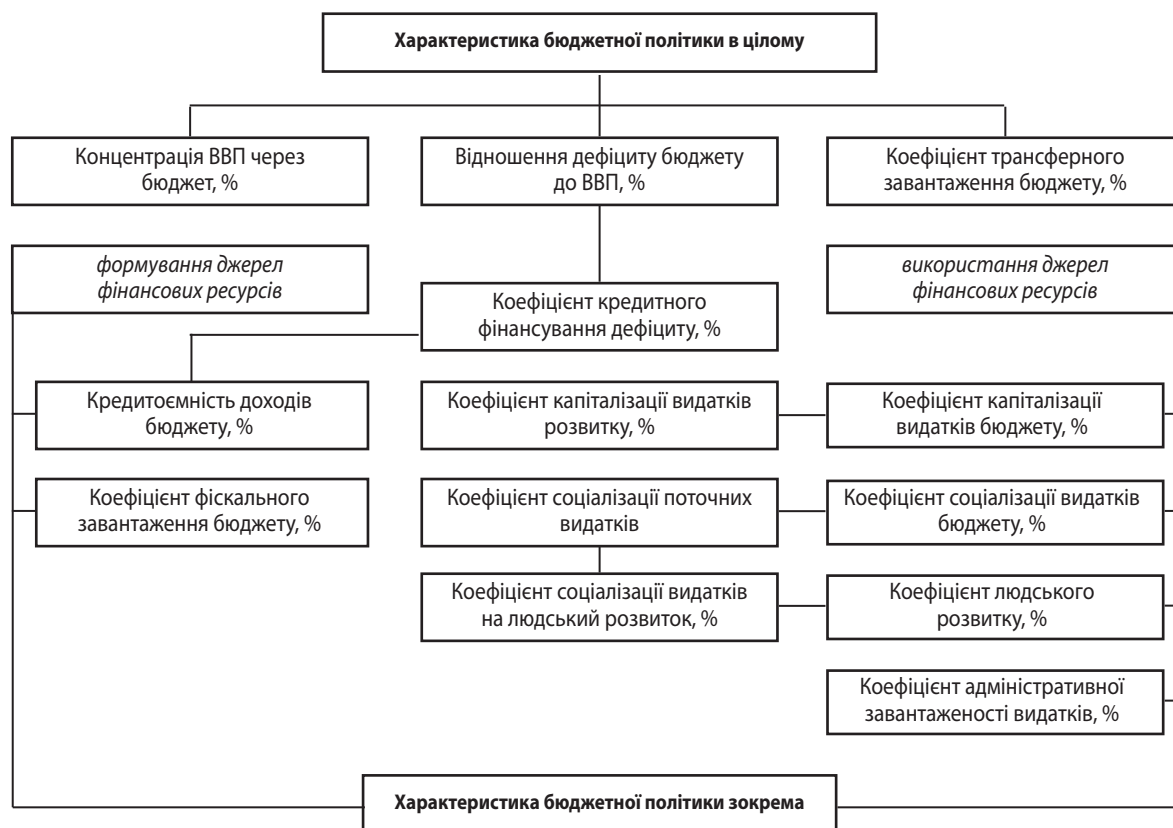

Рис. 1. Система кількісних характеристик оцінки спрямованості бюджетної політики

Джерело: сформовано автором

Розрахунок показників оцінки спрямованості бюджетної політики передбачає існування певної процедури і здійснюється не у контексті порівняння отриманих результатів із еталонними або критичними значеннями. За своїм змістом зазначені показники переважно є структурними характеристиками доходів або витраток бюджету, але їх комплексне застосування дозволяє більш пильно групувати результати й отримувати більш узагальнені висновки.

Процедура оцінки спрямованості бюджетної політики включає етапи:

- підготовчий. Під час етапу відбувається групування даних стосовно доходів і витраток зведеного та державного бюджетів у щорічному та поквартальному часових розрізах. До аналізу включаються: обсяг валового внутрішнього продукту; доходи бюджету (із трансфертами); обсяг податкових надходжень; обсяг доходів від операцій з капіталом; обсяг доходів цільових фондів; обсяг витраток; обсяг витраток на виконання загальнодержавних функцій; обсяг витраток на оборону; обсяг витраток на громадський порядок, безпеку та судочинство; обсяг витраток на економічну діяльність; обсяг витраток на охорону навколишнього середовища; обсяг витраток на житлово-комунальне господарство; обсяг витраток на охорону здоров'я; обсяг витраток на духовний і фізичний розвиток; обсяг витраток на освіту; обсяг витраток на соціальний захист та соціальне забезпечення; обсяг поточних витраток; обсяг капітальних витраток; дефіцит бюджету; надання внутрішніх кредитів; повернення внутрішніх кредитів;

- визначення загальних характеристик бюджетної політики. На цьому етапі розраховують показники: концентрації ВВП через бюджет; відношення дефіциту до ВВП; коефіцієнт трансфертного завантаження бюджету. Останній визначають як відношення різниці між доходами зведеного бюджету (з трансфертами) та доходами державного бюджету (з трансфертами) до загального обсягу доходів зведеного бюджету. Зазначимо, що у практиці ЄС існують певні обмеження, використання яких передбачає оцінку кількісних характеристик бюджетної політики країн-членів [4, с. 12] відповідно до Маастрихських угод конвергенції: дефіцит державного бюджету (≤ 3 % від ВВП); державний борг (≤ 60 % від ВВП). Але наразі країни зони ЄС як індикатор фі-

нансового здоров'я бюджету використовують показники структурного дефіциту державного бюджету та погашення державного боргу, що являє собою середньострокову бюджетну мету. До останньої характеристики застосовується правило «1/20», що означає, що загальнорічне погашення державного боргу має складати не менш як 1/20 від 60 % від ВВП (≤ 45 % від ВВП);

– розрахунок характеристик спрямованості бюджетної політики стосовно формування фінансових ресурсів. На цьому етапі розраховують: фіскальну завантаженість бюджету (або питому вагу податків у формуванні доходів бюджету); кредитоемність доходів бюджету (або відношення різниці між отриманими та поверненими до бюджету кредитами до доходів); кредитне фінансування дефіциту (або відношення різниці між отриманими та поверненими до бюджету кредитами до дефіциту). Використання показника фіскального навантаження для характеристики спрямованості бюджетного процесу постулюється багатьма науковцями у взаємозв'язку з реалізацією розподільної функції державних фінансів [4, с. 63], з чим пов'язано також існування поняття оптимального податкового навантаження. При визначенні фіскальної завантаженості доходів бюджету слід враховувати й те, що для України цей показник номінально є набагато нижчим, ніж фактично, оскільки надходження до цільових фондів досить часто формуються на основі обов'язкових зборів. Інтерпретація результатів оцінки показника кредитного фінансування дефіциту бюджету відбувається одночасно з інтерпретацією відношення дефіциту до ВВП, що дає змогу отримати додаткові результати стосовно структурного співвідношення дефіциту та кредитних джерел фінансування бюджету, співвідношення їх динамік тощо;

– розрахунок характеристик спрямованості бюджетної політики стосовно використання фінансових ресурсів. На цьому етапі визначають такі характеристики: капіталізацію видатків бюджету (питома вага капітальних видатків у складі видатків бюджету); капіталізацію видатків розвитку (відношення капітальних видатків до видатків розвитку, до останніх безпосередньо чи опосередковано можна зарахувати видатки на економічний розвиток, видатки на охорону навколишнього середовища, видатки на житлово-комунальне господарство); соціалізацію видатків (відношення видатків на виконання соціальних функцій держави до обсягу видатків, до видатків на виконання соціальних функцій держави прямим чи похідним чином зараховують видатки на охорону здоров'я, на духовний і фізичний розвиток, на освіту, на соціальний захист і соціальне забезпечення); соціалізацію поточних видатків (відношення видатків на виконання соціальних функцій держави до обсягу поточних видатків); фінансування людського розвитку. Подібне групування видатків на соціальну сферу зустрічається у праці Г. С. Лопушняка [4, с. 39]. Окремі із зазначених характеристик носять частковий характер, потреба у їх розрахунку є специфічною, виникає за постановки певного завдання. Однак практика впровадження таких часткових характеристик є загальною, наприклад, до використання пропонується індикатор інноваційного забезпечення та індикатор фінансового забезпечення науки, що за своїм змістом також є структурними показниками та які пропонуються на рівні ($\leq 1,7$ (1,5) % від ВВП [4, с. 138]. Іншим прикладом є використання для оцінки соціальної спрямованості бюджетної політики такої групи показників [9, с. 35]: питома вага видатків на соціальну сферу у сукупних видатках зведеного бюджету, питома вага видатків на соціальну сферу у ВВП, темпів зростання видатків на соціальну сферу щодо темпів зростання ВВП, темпів зростання видатків на соціальну сферу щодо темпів зростання доходів бюджету, співвідношення соціальних видатків та видатків, що спрямовуються на розвиток економіки, рівень фактичного виконання планових видатків на соціальну сферу;

– визначення нерівномірності формування кількісних характеристик оцінки спрямованості бюджетної політики. Розраховується за кожним окремим показником як відношення його річного значення до середньоквартального. Якщо відбуваються суттєві зрушення у доходах чи видатках бюджету протягом року, то значення показника нерівномірності буде значно відрізнятися від одиниці.

Особливістю застосування пропонованої системи кількісних характеристик оцінки спрямованості бюджетної політики є те, що сукупність структурних характеристик формується укрупнено, що дає змогу подолати значний діапазон коливань окремих статей доходів та видатків. Одночасне оцінювання показників для зведеного та державного бюджетів сприяє визначенню похідних наслідків централізації / децентралізації. Перевагою також є визначення нерівномірності формування показників оцінки спрямованості бюджетної політики.

Результати застосування системи кількісних характеристик оцінки спрямованості бюджетної політики України за період 2011–2016 рр. наведено у табл. 1.

Як свідчить динаміка характеристик бюджетної політики в цілому, суттєвих відмінностей між показниками бюджетної політики за період 2011–2013 рр. та період 2014–2016 рр. не існує. Рівень концентрації ВВП через зведений бюджет навіть зріс (на 1,92 %), проте середнє значення дефіциту бюджету щодо ВВП значно покращилось (на 19,28 %) при тому, що Україна знаходиться зараз в умовах військового конфлікту, а економіка (особливо її реальний сектор) перебуває у кризовому стані. Зменшився обсяг циркуляції трансфертів між державним та зведеним бюджетом, що означає фактичне, а не деклароване посилення фінансової автономії місцевих бюджетів.

**Результати оцінки спрямованості бюджетної політики України на основі даних зведеного бюджету
за період 2011–2016 рр., %**

Показники	2011–2013				2014–2016			
	2011	2012	2013	у середньому за період	2014	2015	2016	у середньому за період
Концентрація ВВП через бюджет	30,66	31,72	30,22	30,87	28,74	32,79	32,85	31,46
Відношення дефіциту бюджету до ВВП	1,77	3,62	4,34	3,24	4,54	1,55	2,30	2,80
Коефіцієнт трансфертного завантаження бюджету	21,06	22,33	23,39	22,26	21,70	18,00	21,28	20,33
Кредитоємність доходів бюджету	1,19	0,87	0,12	0,73	1,09	0,47	0,24	0,60
Коефіцієнт фіскальної завантаження бюджету	83,98	80,93	79,94	81,62	80,58	77,85	83,13	80,52
Коефіцієнт кредитного фінансування дефіциту	20,63	7,59	0,84	9,69	6,90	9,90	3,36	6,72
Коефіцієнт капіталізації видатків бюджету	10,06	8,27	5,81	8,05	3,86	6,88	8,75	6,50
Коефіцієнт капіталізації видатків розвитку	60,19	46,44	45,87	50,83	31,11	60,34	81,26	57,57
Коефіцієнт соціалізації видатків	60,31	60,71	64,41	61,81	59,09	55,56	57,45	57,37
Коефіцієнт соціалізації поточних видатків	67,06	66,18	68,39	67,21	61,46	59,67	62,96	61,36
Коефіцієнт людського розвитку	35,02	35,26	35,74	35,34	32,71	29,63	26,54	29,63
Коефіцієнт людського розвитку соціалізованих видатків	58,06	58,09	55,48	57,21	55,36	53,32	46,20	51,63
Коефіцієнт адміністративної завантаженості видатків	22,97	21,48	22,92	22,46	28,50	33,04	31,79	31,11

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Суттєво зменшився рівень кредитної завантаженості доходів бюджету, що у середньому зменшився на 17,7 % за трирічний період і відповідне зменшення кредитного фінансування дефіциту. Динаміка зазначених показників була однією з найбільш значущих, отже, можна стверджувати, що одним із базових пріоритетів бюджетної політики України у період 2014–2016 рр. було зменшення кредитної залежності у формуванні доходів бюджету.

Результати оцінки спрямованості бюджетної політики стосовно використання фінансових ресурсів були такими.

Суттєво збільшився рівень адміністративної завантаженості видатків (на 38 %), джерелом фінансування яких стали ресурси, що раніше спрямовувались як на фінансування капітальних видатків, так і на забезпечення поточних, особливо видатків на соціальну сферу. Оскільки при розрахунку цього показника враховувались не тільки видатки на здійснення загальнодержавних функцій, а й видатки на оборону, захист правопорядку та судочинство, то зростання цієї групи видатків обумовлено об'єктивною необхідністю силового забезпечення національної безпеки. Однак це зменшує деструктивність спрямованості бюджетної політики на мінімізацію фінансування розвитку та соціальної сфери. Особливо негативним є той факт, що серед видатків на соціальну сферу домінуючу роль втрачають видатки на забезпечення людського розвитку, що обумовлюють стратегічні переваги соціальної сфери України.

Дослідження спрямованості бюджетної політики України за використанням фінансових ресурсів дало змогу доповнити отримані іншими дослідниками результати. Так, у [6, с. 86] констатується, що найбільш значущим є обсяг фінансування сфери соціального захисту та соціального забезпечення населення (≈ 20 % протягом 2011–2015 рр.), зростає обсяг фінансування видатків на загальнодержавні функції, зменшується обсяг фінансування видатків на фінансування економічної діяльності. За іншими напрямками здійснення видатків їх питома вага залишається сталою. У праці [8, с. 46–47] результати детального аналізу динаміки та структури бюджетних видатків пов'язані, перш за все, зі змінами економічної кон'юнктури, необхідністю фінансування тих чи інших потреб, посиленням виконання окремих функцій держави, політичними чи/ та військовими чин-

никами. Кількісні характеристики спрямованості бюджетної політики за використанням фінансових ресурсів не видаються значущими.

Оцінка практично всіх характеристик спрямованості бюджетної політики України свідчить про нерівномірність їх формування. Однак слід зазначити, що порівняно із періодом 2011–2013 рр. у періоді 2014–2016 рр. досягнуто зменшення нерівномірності бюджетних процесів на 14,8 %.

Отже, серед найбільш значущих векторів спрямованості бюджетної політики України можна зазначити:

– покращення рівня бюджетної безпеки через зменшення дефіциту та зменшення кредитування державних видатків;

– реальне посилення фінансової автономії місцевих бюджетів;

– пріоритетність фінансування силових методів забезпечення національної безпеки

Проблемними аспектами спрямованості бюджетної політики України є:

– надмірна концентрація ВВП у бюджеті;

– надмірна фіскальна завантаженість бюджету;

– згортання фінансування соціально-економічного розвитку, особливо з огляду на його стратегічні пріоритети.

Переважає більшість проблемних аспектів спрямованості бюджетної політики визначається не стільки трансформацією інституційних засад суспільства, скільки тривалим перебуванням економіки у кризовому стані, зовнішніми та внутрішніми деструктивними факторами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінка спрямованості бюджетної політики є передумовою визначення дієвості бюджетних інструментів, їх оптимальних чи критичних параметрів і визначає розробку напрямів удосконалення її концептуальних засад. Однак методичні засади оцінювання спрямованості бюджетної політики є неусталеними. Більшість показників, що застосовуються, є інформаційно неузгодженими або частково дублюють одне одного. Тому виникає необхідність удосконалення науково-методичних засад оцінки спрямованості бюджетної політики, що полягає у доповненні та структуруванні системи кількісних характеристик, розробці підходів щодо їх обчислення та інтерпретації на основі принципів цілісності, системності, єдності й інформативної значущості.

Подальші наукові розвідки можуть полягати у визначенні існування взаємозв'язку між спрямованістю бюджетної політики та характеристиками соціально-економічного розвитку, що стане підставою для розрахунку параметрів бюджетних інструментів.

Література: 1. Бабич Л. М. Особливості формування сучасної бюджетної політики України. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 1 (139). С. 133–140. 2. Бауман Е. Планування й формування реалістичного та прозорого бюджету. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 7–20. 3. Коляда Т. А. Бюджетна стратегія як інструмент подолання структурних дисбалансів дохідної частини бюджету України. *Фінанси України*. 2014. № 5. С. 61–73. 4. Лопушняк Г. С. Бюджетне фінансування соціальних видатків в умовах трансформації економіки. *Фінанси України*. 2010. № 10. С. 38–46. 5. Міністерство фінансів України: офіц. сайт. URL: <http://www.minfin.gov.ua>. 6. Наконечна Ю. Л., Льодіна О. Т. Державна політика у сфері бюджетних видатків в Україні та напрями її вдосконалення. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 84–87. 7. Осецька Д. В. Фіскальні правила в механізмі макроекономічної політики: міжнародний досвід. *Вісник АМСУ*. Серія «Економіка». 2015. № 1 (53). С. 88–94. 8. Пасічний М. Д. Особливості реалізації вітчизняної бюджетної політики. *Економіка та держава*. 2016. № 5. С. 44–48. 9. Скулиш Ю. І. Соціальна спрямованість бюджетної політики в Україні. *Агросвіт*. 2011. № 17–18. С. 32–38.

References: 1. Babych L. M. *Osoblyvosti formuvannia suchasnoi biudzhetnoi polityky Ukrainy* [Features of Formation of Modern Budget Policy of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*. 2013. No. 1 (139). P. 133–140. 2. Bauman E. *Planuvannia i formuvannia realistychnoho ta prozoroho biudzhetu* [Planning and Creating a Realistic and Transparent Budget]. *Finansy Ukrainy*. 2014. No. 9. P. 7–20. 3. Koliada T. A. *Biudzhetna stratehiia yak instrument podolannia strukturnykh dysbalansiv dokhidnoi chastyny biudzhetu Ukrainy* [Budget Strategy as a Tool to Overcome the Structural Imbalances of the Budget Revenue of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*. 2014. No. 5. P. 61–73. 4. Lopushniak H. S. *Biudzhette finansuvannia sotsialnykh vydatkiv v umovakh transformatsii ekonomiky* [Budget Financing of Social Expenses in the Conditions of Transformation Economy]. *Finansy Ukrainy*. 2010. No. 10. P. 38–46. 5. Ministerstvo finansiv Ukrainy: ofits. sait. URL: <http://www.minfin.gov.ua>. 6. Nakonechna Yu. L., Lodina O. T. *Derzhavna polityka u sferi biudzhethnykh vydatkiv v Ukraini ta napriamy yii vdoskonalennia* [State Policy in the Sphere of Budget Expenditures in Ukraine and Directions of Its Improvement]. *Ekonomika ta derzhava*. 2016. No. 7. P. 84–87. 7. Osetska D. V. *Fiskalni pravyla v mekhanizmi makroekonomichnoi polityky: mizhnarodnyi dosvid* [Fiscal Rules in the Mechanism of Macroeconomic Policy: International Experience]. *Visnyk AMSU*. Serii «Ekonomika». 2015. No. 1 (53). P. 88–94. 8. Pasichnyi M. D. *Osoblyvosti realizatsii vitchyznianoï biudzhethnoi polityky* [Features of the Implementation of Domestic Fiscal Policy]. *Ekonomika ta derzhava*. 2016. No. 5. P. 44–48. 9. Skulysh Yu. I. *Sotsialna spriamovanist biudzhethnoi polityky v Ukraini* [The Social Orientation of the Budgetary Policy in Ukraine]. *Ahrosvit*. 2011. No. 17–18. P. 32–38.

Інформація про автора

Валуйський Іван Анатолійович – аспірант кафедри фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (просп. Д. Яворницького, 35, корп. 5, м. Дніпро, 49044, Україна; e-mail: vanya-val@yandex.ru).

Информация об авторе

Валуйский Иван Анатольевич – аспирант кафедры финансов Днепровского национального университета имени Олеся Гончара (просп. Д. Яворницького, 35, корп. 5, г. Днепр, 49044, Украина; e-mail: vanya-val@yandex.ru).

Information about the author

I. Valuiskyi – Postgraduate Student of Department of Finance, Oles Honchar Dnipro National University (35 Dmytra Yavornytskoho Ave., Bldg. 5, Dnipro, 49044, Ukraine; e-mail: vanya-val@yandex.ru).

Стаття надійшла до ред.
28.03.2017 р.

JEL Classification: L22; O13; Q13

УДК 631:334

РОЗВИТОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ АГРОЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Гуторов А. О.

Анотація. Проблеми збереження села, забезпечення конкурентних умов господарювання й гарантування продовольчої безпеки держави в умовах розвитку інтеграційних відносин є актуальними задачами аграрної політики. Метою статті є аналіз розвитку аграрного виробництва в умовах агроекономічної інтеграції. Методами дослідження є аналіз, синтез, а також методи формалізації й абстрагування, зокрема системний підхід. Показано, що основні товарні ринки продовольства є монополізованими, а лідерами на них є інтегровані суб'єкти господарювання. Рівень концентрації виробництва, зокрема площ сільгоспугідь окремих інтегрованих суб'єктів господарювання, перевищує 600 тис. га. Ці структури мають кращі можливості розвивати матеріально-технічну базу, впроваджують новітні технології виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Аналіз результатів їх діяльності показав, що структура посівних площ є оптимальною з погляду організації сівозмін, натуральні показники ефективності виробництва вищі порівняно з сільгоспідприємствами і фермерськими господарствами, що створює для них додаткові конкурентні переваги.

Ключові слова: інтеграційні відносини, інтегрований суб'єкт господарювання, аграрний сектор економіки, агрохолдинг.

РАЗВИТИЕ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА В УСЛОВИЯХ АГРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Гуторов А. А.

Аннотация. Проблемы сохранения села, обеспечение конкурентных условий хозяйствования и гарантирование продовольственной безопасности государства в условиях развития интеграционных отношений являются актуальными задачами аграрной политики. Поэтому целью статьи является анализ развития аграрного производства в условиях агроэкономической интеграции. Методами исследования были анализ, синтез, а также методы формализации и абстрагирования, в частности системный подход. Показано, что основные товарные рынки продовольствия